

EMLÉKEZÉSEK A GRESHAM-KÖRRÉ 2.

WERTHEIMER KLÁRA¹ A GRESHAM-KÖRRŐL²

Hetente kétszer, hétfőn és pénteken jöttünk össze. 1938-1944-ig minden alkalommal jelen voltam. A Bajor Gizi akció vezetése³ révén kerültem velük kapcsolatba. (1. kép)

Rózsa Miklós alapította, a társaság tagjai: Oltványi Imre, Bernáth Aurél, Pátzay Pál, Szőnyi István, Egry József, Basch Andor, Szobotka Imre, Berény Róbert, Jobbágyi Gaiger, Diener-Dénes, Szilágyi Sándor, Hatvany Ferenc, Elekfy Jenő, Vilték (Vilt Tibor és felesége Schaár Erzsébet), Petrovics Elek, Ernst Endre, Genthon István, Vass Elemér, Hrabéczy Ernő, Márffy Ödön, Bornemissza Géza, Kmetty János, Farkas Zoltán, Ferenczy Béni és Noémi, Barcsay Jenő, Gegesi Kiss Pál, később Bartha László, Czóbel, ha Pesten volt, néha Fruchter Lajos, talán Fischer József is, Borsos és Domanovszky nem jártak, ritkán eljött Medgyessy.⁴

Az összejövetelek felszabadult hangulata, hogy szabadon beszélhettek egymással azokban a nehéz időkben, a közös ellenzéki állásfoglalásuk, és Nyugat felé (elsősorban Franciaország felé) való orientálódásuk; ezek kötötték talán össze ezt az erősen heterogén társaságot.

¹ Wertheimer Klára (1901?-1975) tisztviselő, műgyűjtő. Wertheimer Adolf (1868-1955) bankigazgató, a Magyar Zsidó Múzeum elnöke, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatója, neves műgyűjtő leánya.

² A szöveg lelőhelye: MTA, BTK Művészettörténeti Intézet, Adattár, MDK-C-II-484/3 ill. 4. Az interjú része annak a sorozatnak, amit a Művészettörténeti Dokumentációs Központ 1966-ban készített az egykori Gresham-körösökkel (pl.: Genthon István, Elekfy Jenő, Szilágyi Sándor, Keresztury Dezső, Pátzay Pál). Kérdező: Takács József. Itt szeretném megköszönni Gulyás Borbála szíves segítségét. Közreadja és szerkesztette Markója Csilla (ELKH BTK MI).

³ Bajor Gizi (1893-1951), színésznő. 1914-1951 között a Nemzeti Színház tagja. „Az említett Bajor Gizi-akció abból állt, hogy ez a nagyszerű művész és nagyszívű ember, akinek baráti köre is hozzá méltó volt (Barát Irén igen közel állt hozzá, s Petrovics Elek és Hoffmann Edith tartoztak a művészeti tanácsadói köré), évről évre más-más képzőművészt szemeltek ki, akinek a műtermében az év vége felé egy csomó jólszituált polgár - művészeti érdeklődésű, művelt emberek - piknikfélét rendeztek, s az est folyamán kisorsolták a művész képeinek egy részét. Persze a legjobban ráutalt művészek nagy részének nem volt műterme vagy olyan lakása, ahol ezt rendezhették volna, s ilyenkor vagy valamelyik beérkezett művész engedte át a műtermét erre a célra, vagy - s ezek közé tartozott volna ez esetben Pista is - egy-egy művésztl elhoztak a piknikre 1-2 képet, hogy részt vegyenek a sorsolásban, s ez azt jelentette, hogy karácsony előtt valami pénz állott a hához.” Dési Huber István: *Dési Huber István*. Budapest, 1964. 85-86.

⁴ A ki nem írt nevek feloldása: Jobbágyi Gaiger Miklós, Diener-Dénes Rudolf, Czóbel Béla, Borsos Miklós, Domanovszky Endre, Medgyessy Ferenc.

Röpirónál Csák István műteremh. A tombola-asztalnál, ahol a szerelők jutják, jobboldali ül Bajor Gizi, mellette Csih Marianna, Edényi István, Werthamer Klára és Nemeskúzy Tamara, jobboldali Csák István és Fellner Alfréd áll. A jobboldali képen. Középen Bajor Gizi, mellette Csih Marianna, Edényi István és Tamási Nagy András.

Bajor Gizi műteremtombolái

A Vilma királyné-ut egyik leg-
jobb villájában lakó Csák Ist-
ván hírneve festőművészként
tárgas emelkedésű műteremben
először, méltó társaság gyűle-
sége. Festészet csodálatos közté-
nyek a falakon függ, vagy ké-
palképeken kifestéssel kisebb-
nagyobb méretű festményeket.
Az „Alacsonyformátumú, de haj-
moser fogadja a vendégeket és
kiszívott dísz a műterem-
két. Határozottan vázolt előtt ki-
sebb csoportnak magyarázta:

— Ez a „Bajorokélmény” cí-
mű kompozíció végleges formá-
ja. Mostanában teljesen módosít-
tam, úgy, hogy a képfelületet
kiszívott takarón szil a hátte-
rűl.
A háttér Budapest képmé-
stílusát pálmá-sírtben tartva, fő-
lőtte csodálatos nyári felhőket.
A kép alján önmagától való ho-
borzások és manó lárnák lau-
burizma körkörös. A nézők el-
ragadtatva gyönyörködnek a ké-
pben és a művésztől beszélnek.

Kedvelten napokon
Idősegek, fiatalok szentek

Pyramidon
főjódolcsiszótabletták

**Csinos magyar nő
fehéreműje.**

**„DETEX”
miskócós
hárszár**

**DETEX
NADDA
DETEX
ROMBINE**

és — ami fő — eredményesek.
Négy év alatt már vagy félszáz
festményt készítették meg —
ez a legújabb Csák-kép.
A műterem egyik sarkában dísz-
esen megrakott lámpával kinnál
frissítő italokat és kávét árul.
Egy másik, kisebb asztal a bejá-
ratnál van, három fiatal hölgy ül
mellette. Előttük kisebb doboz,
tele bankjegyekkel. A doboz tar-
talma egyre gyarapszik, minden
érkező vendég beléve egy meg-
halmozott összeg. Ezzel váltja
meg a néző, hogy résztvevője a
képtombolón — de „felújít-
ások közzétételét fogadják”.

Az egész dolog Bajor Gizi ta-
láléknya. Ő kérésre vezette, hogy
a magyar művészet válságos
helyzetben ilyen megmozdított mű-
teremtombolásokkal lehet és kell
szólni. Négy osztály alatt
három a művészek otthona-
ba, többször a művésztől való
nézetben. A nyertesek fogadják
a szerencsésítványokat. De a
néző jutott képet, rajtot, vagy
szóval nem mindenki viszi magá-
val. Van olyan is, aki nem
gondolná, hogy a művésztől
a műteremben.

K Ö N Y H A

Cseholásos kávé.
26 dkg liszt, 15 dkg vaj, 4 tojás
sárgája, egy kanál cukor, kevés
só, 2 dkg kelesztett élesztőből,
nem túl kemény lisztünk gyúrunk,
keletti hagyjuk, kinyújtjuk, ol-
vajjal vajjal bekentjük, sze-
zambajjal, majd félóra pihenés
után újra nyújtjuk és ken-
jük. Harmadszor nyújtás után
kinyújtjuk, kifőrtükre formáljuk
legelőre tessük a kettő hagyjuk
Töltsük meg, megkenjük, tisztított
törzsmalával meghintve sü-
tjük. Töltsük: 2 szelet reszelt
csokoládé, 4 deka darált man-
dula, 3 dkg liszt, 5 dkg cu-
krot s apró tojás fehérje, hogy
keményebb legyen. A tészta ra-
szunk egy hosszú csíkot és úgy
formázzuk kifőrtükre.

Hűs barackosüsti.
24 dkg baracklevet, 14 dkg
cukrot, vanília, 1 citrom levét
és 4 tojás sárgáját habverővel
erősen kikéverjük, 1 kanál ro-
mos, 1% dkg feloldott zselatint
és 7 tojás kemény hullát keve-
rjük bele. Hűs vízzel öblített
formában 3 órára hűs helyre
állítjuk és táblássá vágyava
kibontjuk.

Finesz palacsinta.
3 dkg vaj, 4 tojás sárgáját, 2
és félkanál lisztet, 2 kanál cu-
krot, egy nagy pohár tejet és 4
tojás habját elkeverjük. Pala-
csintaszalonnában zsír forrósítunk, 1
kanállal beléve a tésztából
csak az egyik felét sütjük a fél-
óra csúsztatjuk és állít felre lap-
sát, meghintjük vanília, cit-
rombajjal cukorral. A palacsin-
tákat egymásután így rakjuk s
négy percre sáfrós tesztük.

Darás-lakelli.

3 és féldeci darát 1 liter tejben
megfőzünk, majd kibővíjük ke-
verjük 3 tojás sárgájával 1 kanál
cukrot, kevés só, kevés reszelt
citromhéjjal és 3 tojás habját ke-
verjük bele. Táblássá készíti
forrósított és kánelváltott bele-
rakva sültük. Lekvárt adunk
hozá.

Húzott szoknyaék

A szűk és mintha húzott szok-
nyák dírtája mutatja leginkább
a paraszt, a népies vonalak
felé való hajlandósát. Valóban
olyanok, mint a parasztaszo-
nyák szoknyája, csupán költény
mancs borjakjuk. Bár Magyarok
még a köztérrel sem riad vissza,
nemcsak a húzott parasztaszo-
nyákhoz, de még az elegáns
„grande” köztérhez is król
százi anyagból költségszerű ré-
szeket. Képzünk kétféle divatos
nyári szoknyát mutat be. A felül
figurán már deréktől kezdődik a
húzás, míg az alja szakon a de-
dik alatt elhők egy „pauze”-
rész felel és úgy következik a
dús húzott szoknya. Mindkét
húzott meggyeltek abban, hogy de-
rekuk egészen laza és bő. Ez
egyfelől fontos irányvonal a
nyári szelvényekben. Az első
figura szelvényezés a követ-
kező lehet, ciklíménzing húz,
fehér csavart öv, kék szoknya. A
második rajt: fehér derék és
miniat. tarka szoknya.

**MOST LÁTOM CSAK
HIKOR
mennyre jöt tettem,
fogó bírtam a
KRÉMES SZAPPAN
Szépiút erejében.**

**MEGJEDTEM
ARCBOROM
HIBAS
FARKO
PATANÁSOS
KEZDEK
LENNI.**

**A KEDVES ÉS TAPASZTALT
HAJÓVOSOM ÉGY SZÜLT-
HASZNALJA A LETON
SZAPPANT MERT
ANNAK HABA
DUS JÖTEKONY
KÉZMET.
TARTAMAS.**

**A TANÁCSOT MEGFOGADTAM
NÉ SZÉ MONDÁTOM Mennyi
RE ÖRÜLTÉM AM-
NOR LÁTTAM
MAGY NAPRÓL
NAPRA JAVUL
ÉS SZÉPÜLT
ARCBOROM.**

**VALÓBAN A LETON
SZAPPAN KRÉMES
HABA AZ
JÁRJAJ A
PÖRÖSÖKATI
SERLENTI
AZOK MUKO-
DÉSÉT. EZAL-
TAL A BŐR
SELYMES
TAPINTÁSÚ FRISSES
BAGALMAS LESZ. MOSSA ÁRCSI
KEZLET LETON SZAPPANNA
HASZNALJA FÜRÖDŐHEZ, ESZRE
VÉSZI ALAZ, HOGY FOKRÓ-
GONBA
GÖRÖS ÜTMÉREN SZÉPÜLT BŐRE.
MÉG FOKRÓ SZÉPÜLT É SZAPPANT.**

1. Bajor Gizi műteremtombolái.
Pesti Hírlap Képes Melléklete, 1940. május 12. 13.

A legnagyobb barátságban a legszenvedélyesebb vitákat produkálták, kiabáltak, az asztalt verték, kiváltképp Rózsa jelenlétekor. Művészeti, politikai problémák kerültek szóba: irodalom, zene, „Józsi bácsi” (Sztálin) stb. Ha egymást kritizálták, rendszerint az éppen jelen nem lévőt boncolgatták; nemigen méltányolták egymás művészetét. A „nagyon moderneket” egyáltalán nem ismerték el. Ragyogó humoruk elvette a viták élet, néhány „bemondás” már szállóigévé vált, például: „Ez nem tény, ez faktum” (Egry), vagy Diener-Dénes megjegyzése, mikor Németország már a harmadik államot rohanta le: „Ha így folytatja ez a Hitler, még híresebb lesz, mint Renoir.”

Nagyon vigyáztak az exkluzivitásuk megőrzésére. Biai-Föglein⁵ egyszer megjelent hívás nélkül. Annyira jól érezte magát, hogy eljött másodszor is, akkor aztán áttettük székhelyünket egy időre az egyik szomszédos kávéházba.

Este kisebb vacsorázó társaságokra oszlottunk; én Viltékkel, Basch-sal és Vassal vacsoráztam általában együtt. A művészek állandó anyagi gondokkal küszködtek. Hatvany volt a leggazdagabb, de olyan fukar volt, hogy mindig a legolcsóbb ételeket kereste az étlapon – mindig birkapörköltet evett.

A Gresham-beli és családi összejöveteleken kívül Fruchternél és Szilágyinál is találkoztunk.

1944-ben, a németek bejövetelekor oszlott szét a társaság. Márc. 19-e vasárnapra esett, másnap Bernáthéknál gyűltünk össze, de a Vilt házaspár már nem jött be Budafokról, Viltné a HÉV-ről leszállították. Még egyszer találkoztunk nálam, azután teljesen szétszórt bennünket a háború. Szőnyi Zebegénybe ment, Egry Badacsonyba.

Viltné valahogy kiszabadítottuk a toloncházból, őt, a hűgát, és az édesanyját Fischer bújtatta. Szilágyi Szőnyiné volt, Hatvany Czóbelnél, Hrabéczyék átköltöztek a lakásunkba.

Még történt néhány kísérlet – később – az összejövetelek felújítására, a Fészekben is volt néhány, azután ezek is megszűntek.

⁵ Biai-Föglein István.